

شبکه‌های عصبی

تمرین دوم

سوال یک

با استفاده از الگوریتم‌های خوشه‌بندی می‌توان ابعاد داده‌ها را کاهش داد. برای انجام این کار دو راه داریم یکی این که بعد از انجام خوشه‌بندی هر داده را با فاصله آن از مراکز خوشه نشان دهیم. دو این که هر داده را با شناسه خوشه‌اش نشان دهیم. برای توضیح بهتر از مثال کمک می‌گیریم، فرض کنید که بخواهیم داده‌ها را از فضای ۱۰۰ بعدی به فضای ۲ بعدی پایین‌تر نگاشت کنیم. در این حالت بعد از انجام عمل خوشه‌بندی ۲ راه در پیش داریم. داده‌ها را با فاصله آن داده از مراکز خوشه‌ها نمایش دهیم. در این حالت اگر ۴ خوشه داشته باشیم، داده‌ها از فضای ۱۰۰ بعدی به فضای ۴ بعدی نگاشت می‌شود. در روش دوم به داده هر خوشه یک عدد نسبت داده و هر عضو آن خوشه را با عدد نمایش می‌دهیم. بدین ترتیب ما از فضای ۱۰۰ بعدی به فضای یک بعدی نگاشت کرده‌ایم. از آن جا که شبکه‌های کوهونن نیز نوعی از الگوریتم‌های خوشه‌بندی هستند بنابراین به شیوه مشابهی عمل می‌کنیم. این شبکه لایه پنهان نداشته و صرفاً شامل لایه ورودی و خروجی است. الگوریتم یادگیری این شبکه‌ها اصطلاحاً رقابتی نامیده می‌شود. این نام‌گذاری از شیوه عملکرد این شبکه نشئت می‌گیرد. با اعمال ورودی و تولید خروجی‌ها بررسی می‌شود که کدام نورون نسبت به باقی نورون‌ها به ورودی شبکه نزدیک‌تر است. با مشخص شدن نزدیک‌ترین نورون به ورودی، آن نورون اصطلاحاً برنده شده و وزن‌های آن و یک همسایگی مشخصی از نورون‌های اطراف به‌روز می‌شود. با ادامه این روند در گام‌های بعد وزن نورون‌ها تغییر کرده و شبکه ساختار کلی داده‌ها را به خود می‌گیرد. حال اگر بخواهیم داده‌ها را با فاصله آن از مراکز خوشه‌ها نشان دهیم ابعاد جدید داده‌ها برابر تعداد نورون‌های موجود در لایه خروجی خواهد بود. اما اگر بخواهیم هر داده را با شناسه نورونی که به آن نسبت داده شده است نمایش دهیم، در این حالت فضایی که به آن نگاشت می‌شود متناسب با ساختار قرارگیری نورون‌های خروجی خواهد بود. بدین معنی که اگر نورون‌ها به صورت خطی پشت سر هم گذاشته شده باشند، از آن جا که شناسه نسبت داده شده به آن‌ها یک عدد است داده‌ها به فضای یک بعدی، و اگر نورون‌ها در یک صفحه باشند، به دلیل آن که شناسه هر نورون یک زوج مرتب دو بعدی است، بنابراین داده‌ها به فضای دو بعدی منتقل خواهند شد.

سوال دو

منظور از نورون مرده در شبکه خودسامانده کوهونن، نورونی است که به دلیل دور بودن وزن‌های آن از ورودی‌های اولیه هیچ‌گاه در رقابت برنده نمی‌شود. در این شبکه‌ها تنها وزن نورون‌هایی تغییر می‌کند که در رقابت برنده شوند، بنابراین توضیح وزن نورون‌های مرده تنها ممکن است به دلیل به‌روزرسانی وزن یکی از همسایه‌ها تغییر کند، در غیر این صورت همواره

ثابت باقی می ماند. وجود این نورون ها به خودی خود بد نیستند، اما از آن جا که هیچ داده ای به آن ها نسبت داده نمی شود بنابراین بی جهت توانایی عمل را از مدل گرفته و اجازه نمی دهند شبکه بتواند یک خوشه بندی بهتری را از داده ها ارائه دهد.

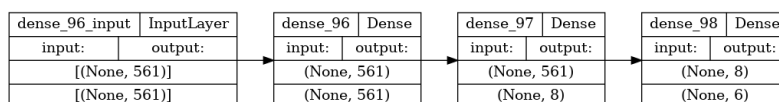
برای رفع این مشکل می توانیم وزن های اولیه نورون ها از داده های ورودی انتخاب کنیم، بدین ترتیب هر نورون می تواند حداقل به ازای یک داده برنده شده و شانس تغییر داشته باشد. روش دیگری که برای حل این مشکل به نظر می رسد، ایده برداری از الگوریتم هایی نظیر Kmeans++ است. این الگوریتم برای مقداردهی اولیه مراکز خوشه در الگوریتم Kmeans استفاده می شود. در این الگوریتم مراکز اولیه از بین داده ها انتخاب می شود، اما برای آن که به حداکثر کارایی برسیم پس از انتخاب یک داده به عنوان مرکز خوشه، دورترین داده از داده فعلی برای مرکز خوشه دوم انتخاب می شود. در این جا نیز می توانیم در هنگام مقدار اولیه وزن ها از روی داده ها، داده هایی که بیشترین فاصله از هم را دارند را انتخاب کنیم تا شانس این که هر داده ها به صورت یکنواخت بین نورون ها توزیع شوند بیشتر شود.

سوال سه

مجموعه داده human activity recognition using smartphones خود داده های آموزش و آزمون را از هم تفکیک کرده است. این تفکیک به نسبت ۷ به ۳ صورت گرفته یعنی حدود ۷۰ درصد داده ها به عنوان داده آموزشی و ۳۰ داده ها به عنوان داده آزمون فرض شده است. اما با توجه به صورت تمرین داده ها باید به نسبت ۷-۲-۱ بین داده های آموزش، ارزیابی و آزمون تقسیم شود. با توجه به آن که در حال حاضر خود مجموعه داده، ۷۰ درصد داده های آموزشی را به عنوان داده آموزشی در نظر گرفته است؛ بنابراین تصمیم گرفتیم داده های ارزیابی را از مجموعه داده تست انتخاب کنیم. بنابراین ۷۰ درصد مجموعه داده آزمون را به عنوان مجموعه داده ارزیابی و باقی را به عنوان داده آزمون استفاده کردیم.

سوال چهار

ساختار کلی شبکه عصبی چندلایه پرسپترونیک که در این تمرین استفاده شده است، در شکل ۱ دیده می شود. از آن جا که همه ورودی ها به صورت عددی بوده و در بازه $(-1, 1)$ قرار دارند، بنابراین پیش پردازش خاصی بر روی داده ها انجام نمی دهیم. ساختار کلی شبکه عصبی ارائه شده به صورت موجود در شکل زیر است.

شکل ۱: معماری کلی شبکه پرسپترونیک چندلایه مورد استفاده

برچسبی که به هر نمونه آموزشی در مجموعه دادگان داده شده است، عددی بین یک تا ۶ است. با توجه به عملکرد بسیار مناسب کدگذاری one-hot و کوچک بودن بردار نسبت داده شده توسط این کدگذاری برای هر نمونه، بنابراین ما برچسب دادگان را به کدگذاری one-hot تغییر می دهیم.

ما آزمون خطاهای زیر را برای یافتن تعداد بهینه لایه‌ها و تعداد نورون موجود در هر لایه بررسی کرده‌ایم. از آن جا که در دفعات مختلف آموزش، شبکه عملکرد متفاوتی را از خود نشان می‌داد؛ بنابراین ما چند بار شبکه‌های عصبی را بر روی داده‌های آموزشی آموزش داده و در نهایت بهترین عملکرد شبکه را گزارش می‌کنیم. در هنگام انجام این آزمایشات ما از بهینه‌ساز Adams با نرخ یادگیری ثابت 0.0001 در نظر گرفتیم. نتایج عملکرد شبکه در جدول ۱ دیده می‌شود.

آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن تعداد بهینه لایه‌های پنهان و نورون‌ها: Table 1

index	hidden layer	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	-	0.9064	0.3465	0.9049	0.3775
2	(8,)	0.9446	0.2392	0.9108	0.2999
3	(8,8)	0.9132	0.416	0.8676	0.4607
4	(8,8,8)	0.565	0.8213	0.5674	0.8799
5	(32,)	0.9642	0.1263	0.9394	0.1857
6	(64,)	0.9676	0.1099	0.9462	0.167
7	(128,)	0.9716	0.0906	0.9442	0.1656
8	(256,)	0.9771	0.0773	0.9491	0.1454
9	(512,)	0.978	0.0703	0.9486	0.1452
10	(1024,)	0.9819	0.0596	0.9467	0.1538
11	(2048,)	0.9839	0.0511	0.9525	0.1371
12	(4096,)	0.9864	0.0444	0.9433	0.1549
13	(8192,)	0.9886	0.0382	0.9515	0.1391
14	(8192, 8192)	0.9967	0.0119	0.9496	0.1904
15	(8192, 8192, 8192)	0.9967	0.0096	0.9486	0.2062
16	(4096, 4096, 4096, 4096)	0.9962	0.0105	0.951	0.1875

با توجه به این نتیجه هر چقدر تعداد لایه‌ها و تعداد نورون‌های موجود در هر لایه بیشتر باشد عملکرد شبکه بهتر می‌شود. ما شبکه آموزش دیده با مشخصات (4096, 4096, 4096, 4096) را به علت کم بودن نرخ loss آن از دیگر مدل‌ها با وجود ارائه صحت برابر، انتخاب کرده و از این پس نتایج را با آن گزارش می‌کنیم. در ادامه با آزمون و خطا سعی می‌کنیم بهترین مقدار نرخ یادگیری را برای این شبکه پیدا کنیم. در این حالت نیز مدل را چندبار اجرا کرده و بهترین عملکرد آن را گزارش می‌دهیم. با توجه به جدول ۲ مدل در هنگامی که نرخ یادگیری برابر 0.0001 بهترین عملکرد را از خود نشان می‌دهد، در نتیجه ما در ادامه از این نرخ یادگیری برای ارائه نتایج استفاده خواهیم کرد. عملکرد این شبکه در داده‌های آزمون از نظر معیارهای صحت و خطا به ترتیب برابر 0.9695 و 0.1077 است.

Table 2: آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین نرخ یادگیری

index	learning rate	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	1E-06	0.8823	0.4845	0.8657	0.5149
2	1E-05	0.9864	0.0458	0.9457	0.1341
3	0.0001	0.9958	0.0117	0.9437	0.1924
4	0.001	0.9848	0.038	0.9437	0.2092
5	0.01	0.9457	0.14	0.9006	0.2867
6	0.1	0.184	1.7843	0.1765	1.7901

با توجه به آزمون خطاهای انجام شده اگر ما مدلی با سه لایه مخفی که هر یک ۴۰۹۶ نورون دارد را انتخاب می‌کنیم، مدل بهترین عملکرد را از خود نشان می‌دهد. با تنظیم نرخ یادگیری بر روی مقدار ثابت 0.0001 مدل پیشنهادی می‌تواند به صحت ۹۹ درصد برسد که نتیجه بسیار خوبی است.

سوال پنجم

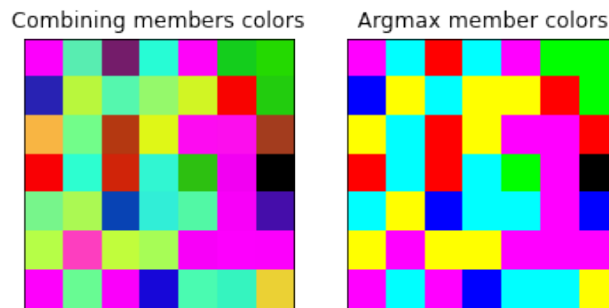
در ابتدا توضیحاتی در رابطه با جزئیات پیاده‌سازی شبکه خودسامانده کوهونن داده شده و سپس تاثیر تغییر پارامترهای مختلف را بر روی عملکرد آن را بررسی می‌کنیم. شبکه خودسامانده پیاده‌سازی شده از یک لایه ورودی و یک لایه خروجی تشکیل شده است. تعداد نورون‌های موجود در لایه خروجی جزو پارامترهای مسئله بوده و ما در ادامه با تغییر آن تلاش خواهیم کرد بهترین خوشه‌بندی را برای داده‌ها پیدا کنیم اما شیوه قرار گرفتن نورون‌های خروجی همواره به صورت دو بعدی است. تعداد نورون‌های موجود در لایه ورودی نیز برابر تعداد ویژگی‌های داده‌ها و برابر ۵۶۱ است. در هنگام آموزش نرخ یادگیری به صورت خطی با فرمول زیر کاهش می‌یابد.

$$lr = lr_0 - \alpha \times t$$

منظور از lr_0 نرخ یادگیری اولیه، منظور از α شیب نرخ کاهش یادگیری و منظور از t گام یادگیری متناظر محاسبه lr است. در این پیاده‌سازی شعاع اثر نورون برنده همواره ثابت است. میزان اثر این نورون به همسایه‌های مجاور آن با فرمول $\frac{1}{d+1}$ محاسبه می‌شود که منظور از d فاصله اقلیدسی نورون مدنظر از نورون برنده است. همسایگی نورون‌ها از یکدیگر به صورت دایره‌ای در نظر گرفته شده است. همچنین وزن‌ها در ابتدا از میان داده‌ها و به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. در شکل ۲ یک نمونه از خوشه‌بندی انجام شده در ابتدای یادگیری و خوشه‌بندی نهایی آورده می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود شبکه SOM توانسته است الگوی کلی داده‌ها را شناسایی کرده و آن‌ها را از یکدیگر تمییز دهد.

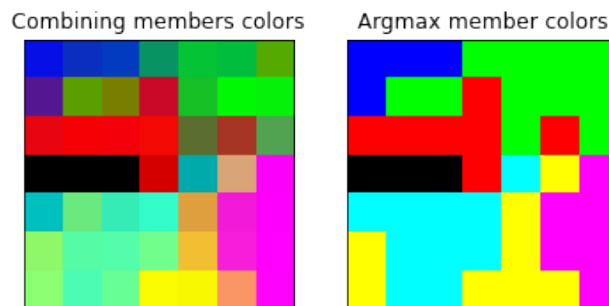
حال که جزئیات پیاده‌ساده شبکه را بررسی کردیم، عملکرد شبکه را به ازای تغییر پارامترهای مختلف آن بررسی می‌کنیم. در شکل‌های ۳ تا ۲۰ عملکرد شبکه به ازای پارامترهای مختلف دیده می‌شود. به ازای هر پارامتر شش نمودار رسم شده است. مفهوم بیشتر نمودارها با توضیح مختصری که به صورت «عنوان» آورده شده است، مشخص بوده و نیاز به توضیح اضافی ندارد. با این حال ارائه توضیحاتی برای دو نمودار که در بخش (آ) هر شکل رسم شده

Clusters Visualization

(آ) خوشه‌بندی اولیه

Clusters Visualization

(ب) خوشه‌بندی نهایی

شکل ۲

است، ضروری به نظر می‌رسد. به صورت خلاصه این دو نمودار توزیع کلی برچسب‌ها در بین نورون‌های مختلف را نشان می‌دهند. نمودار Argmax به هر نورون برچسب داده‌ای که بیشترین تکرار را دارد نسبت می‌دهد اما در نمودار دوم میانگین برچسب داده‌هایی که به آن نورون نزدیک‌ترین هستند، محاسبه شده و سپس رنگ متناظر به آن نسبت داده می‌شود. در نمودار U-Matrix نیز توزیع داده‌ها در بین نورون‌های مختلف خروجی آورده شده است. نقاط قرمز پررنگ توزیع بیشتر و نقاط سفیدتر توزیع کمتر را نشان می‌دهند. نکته دیگری که لازم به توضیح است در این جا فرض شده است نورون مرده نورونی است که در یک گام یادگیری برنده نشده است. این تعریف اندکی با تعریف اصلی نورون مرده که نورون مرده نورونی است که هیچگاه در طی یادگیری برنده نشوند متفاوت است. چون در طی آموزش تمامی نورون‌ها حداقل یکبار برنده می‌شدند بنابراین تعریف نورون مرده را بدین شکل در نظر گرفتیم.

حال تاثیر هر پارامتر را بر روی خروجی هر نورون بررسی می‌کنیم. اولین پارامتری مورد بررسی پارامتر ابعاد نقشه است. ما عملکرد شبکه را به ازای ابعاد نقشه 5×5 ، 7×7 ، 10×10 و 13×13 بررسی کرده‌ایم. با افزایش ابعاد نقشه مدل آزادی عمل مدل بیشتر شده و در نتیجه قدرت مدل در جداسازی خوشه‌های مختلف از هم بهتر می‌شود. برای مثال دو شکل

۴ و ۱۷ را در نظر بگیرید. در شکل ۴ خوشه‌ها تقریباً هیچ فاصله‌ای از یکدیگر ندارند اما در شکل ۱۷ داده‌های مربوط به یک دسته در بین نورون‌های مختلف پخش شده است. این حالت باعث می‌شود جدا کردن دسته‌های مختلف از هم ساده‌تر باشد کما این که در U-Matrix شکل ۱۷ توزیع داده‌ها در بین خوشه‌های مختلف به وضوح از فاصله دارد و در نتیجه جدا کردن داده‌ها در این حالت راحت‌تر است. زیاد بودن تعداد نورون‌ها در حالت ۱۷ از جنبه زیاد بودن تعداد نورون‌های مرده نیز قابل بررسی است. در حالت ۴ به علت کم بودن تعداد نورون‌ها و در نتیجه کم بودن رقابت بین آن‌ها، هیچ نورونی بدون عضو باقی نمانده است. البته ایجاد نورون‌های مرده علاوه بر این پارامتر تابع پارامترهای دیگر نیز هست که در ادامه بررسی خواهد شد. در حالت کلی با افزایش ابعاد نقشه به دلیل زیاد شدن تعداد نورون‌ها احتمال این که یک نورون از رقابت جا مانده و داده‌ها به نورون دیگر نسبت داده شود بیشتر می‌شود. این مسئله در شکل‌ها نیز مشخص است. نکته دیگری که در هنگام افزایش ابعاد مدل قابل مشاهده است کم شدن فاصله نورون برنده از داده‌های عضو آن خوشه است. در حالت حدی هر نورون نماینده یک داده بوده و در نتیجه فاصله آن از داده منتسب به آن برابر صفر خواهد بود.

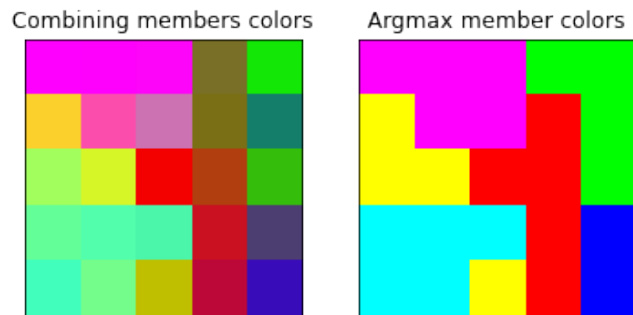
نرخ یادگیری سرعت حرکت مدل به حالت بهینه را تعیین می‌کند. اگر میزان این پارامتر زیاد باشد شاهد تغییرات زیاد در وزن‌ها و میانگین فاصله نورون‌های برتر خواهیم بود. در پیاده‌سازی انجام شده نرخ یادگیری به صورت خطی با شیب α کاهش پیدا می‌کند. هر چقدر میزان پارامتر α کمتر باشد نرخ یادگیری با سرعت کم‌تری کاهش یافته و در نتیجه در طول آموزش عدد بزرگ‌تری است. با انتخاب مقادیر بزرگ برای نرخ یادگیری، تغییرات وزن‌ها بیشتر بوده و در نتیجه نمودار شبکه دارای نوسانات بیشتری است. برای مثال نتایج حاصل شده در شکل‌های ۱۲، ۱۳ و ۱۴ را در نظر بگیرید. در این شکل‌ها سایر پارامترها ثابت است اما میزان پارامتر α رفته‌رفته بیشتر شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود فاصله نورون برنده در حالتی که $\alpha = 0.005$ است با روند بسیار آرام‌تری نسبت به دو حالت دیگر کاهش یافته است. شدید بودن تغییرات در نمودار تغییر وزن‌ها نیز قابل مشاهده است. در همین مثال در حالتی که $\alpha = 0.005$ است میزان تغییرات وزن نورون‌ها بسیار آرام‌تر از دو حالت دیگر است. در حالتی که α بزرگ است به دلیل تغییرات زیاد ممکن است در هنگام اتمام آموزش خوشه‌بندی انجام شده در حالت مناسب نبوده و در نتیجه نتواند یک بازنمایی درستی ارائه دهد.

پارامتر تاثیرگذار بعدی، شعاع همسایگی است. هر چقدر شعاع همسایگی بیشتر باشد نورون برنده به همسایه‌های بیشتری تاثیر می‌گذارد. به همین دلیل در حالت‌هایی که شعاع همسایگی بالایی دارند، خوشه‌ها در گوشه‌های شکل تجمع یافته‌اند، چرا که نورون‌های موجود در گوشه، هم زمانی که خود در رقابت برنده می‌شوند به‌روز می‌شوند و هم زمانی که نورون‌های مرکزی برنده می‌شوند، به دلیل همین اتفاق خوشه‌ها معمولاً در نقاط کناری شکل تشکیل می‌شوند. برای مثال شکل‌های ۱۱ و ۱۶ را در نظر بگیرید. در این دو شکل به دلیل زیاد بودن شعاع همسایگی دو داده‌ها به دو دسته تقسیم شده‌اند. مثلاً در شکل ۱۱ یک قسمت زیادی از داده‌ها در یک گوشه و قسمت دیگر در گوشه مقابل تجمع کرده‌اند. البته در این حالت نیز خوشه‌بندی بین دسته‌ها تا جای ممکن انجام شده است.

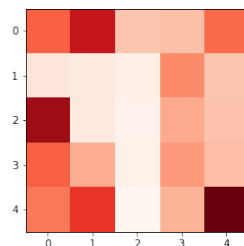
با توجه به توضیحات بالا به نظر می‌رسد شبکه موجود در شکل ۱۹ بهترین عملکرد را داراست. چرا که تقریباً هر نورون خروجی شبکه SOM نمایندگی تنها یک دسته از داده‌ها را به عهده داشته و در نتیجه خوشه‌ها تقریباً خالص هستند. این موضوع از روی شکل خوشه‌بندی و مقایسه بین خوشه‌بندی در حالتی که رنگ نورون به صورت Argmax با زمانی که رنگ نورون به صورت ترکیبی از رنگ اعضای آن نشان داده می‌شود قابل برداشت است. بعلاوه در

این شکل نمودار U-Matrix با نمودار خوشه‌بندی هماهنگ بوده و در نتیجه می‌توان این استنباط را داشت که هر خوشه خلوص بالایی دارد.

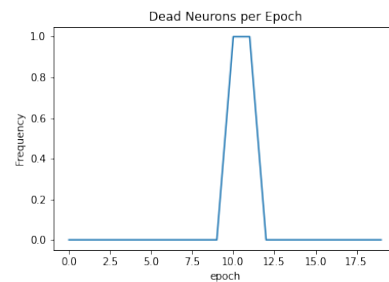
Clusters Visualization

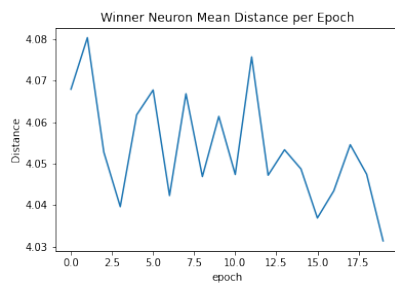
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

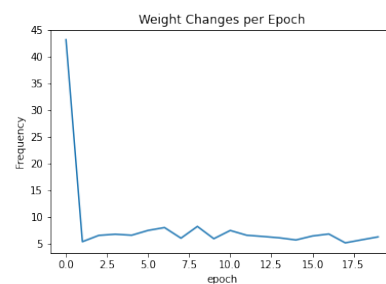
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

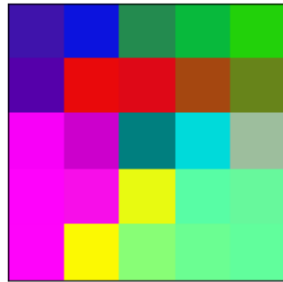

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

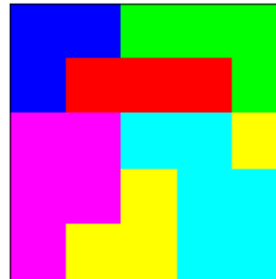
شکل ۳: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.001$, $R = 2$ و ابعاد نقشه 5×5 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 10$

Clusters Visualization

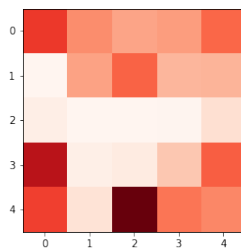
Combining members colors

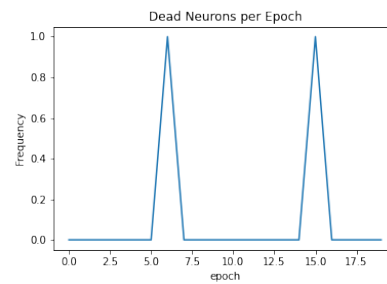
Argmax member colors

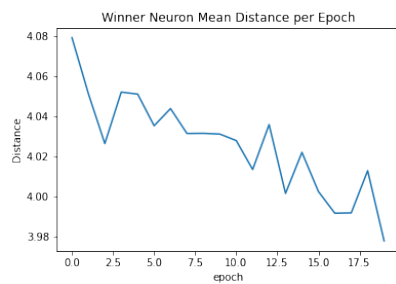
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

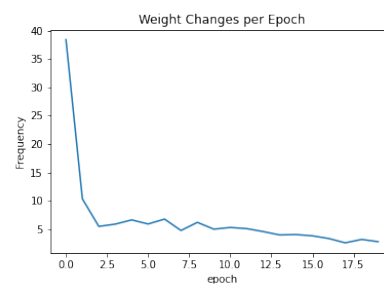
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

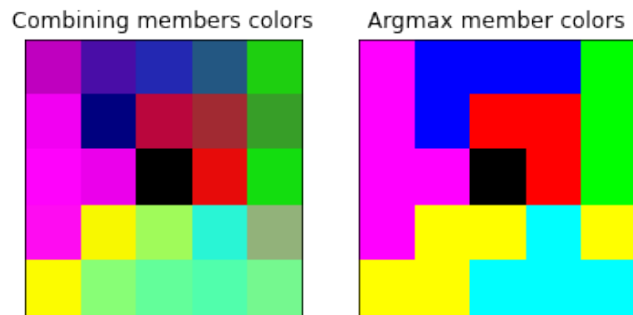
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

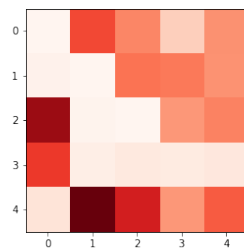
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۴: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 2$ و ابعاد نقشه 5×5 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

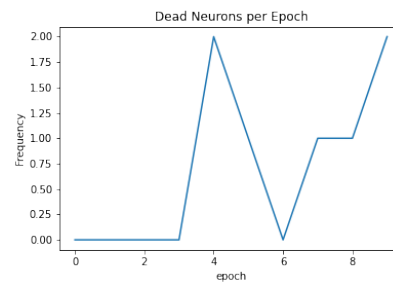
Clusters Visualization

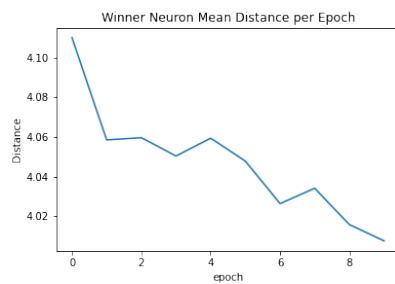
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

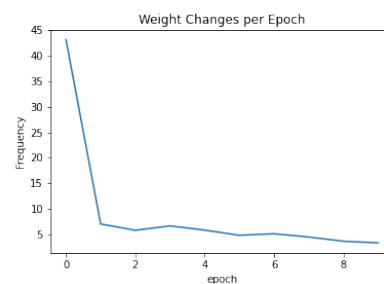
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

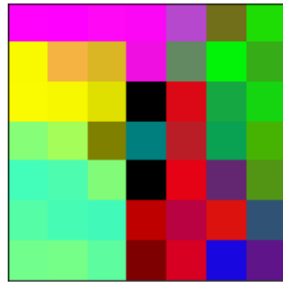

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

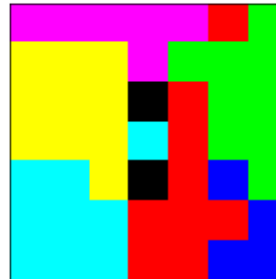
شکل ۵: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.001$, $R = 2$ و ابعاد نقشه 5×5 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 10$

Clusters Visualization

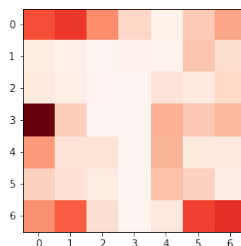
Combining members colors

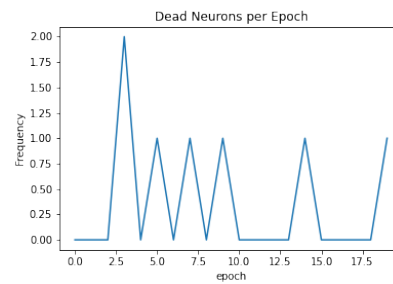
Argmax member colors

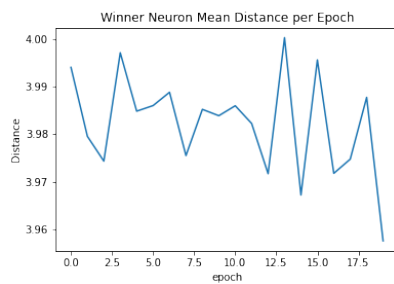
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

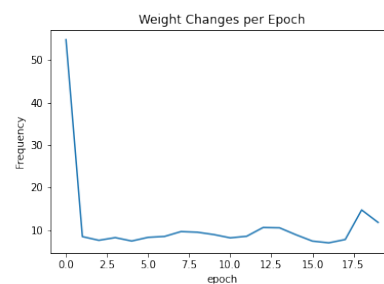
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

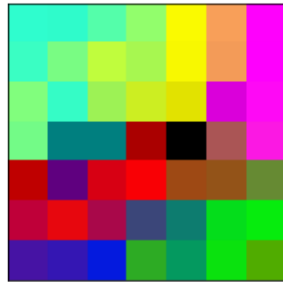

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

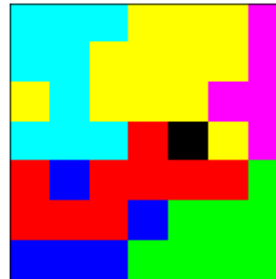
شکل ۶: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.001$, $R = 3$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

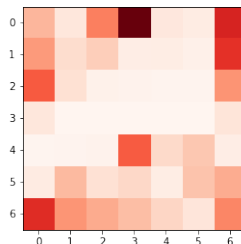
Combining members colors

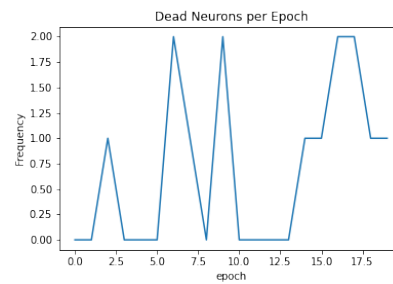
Argmax member colors

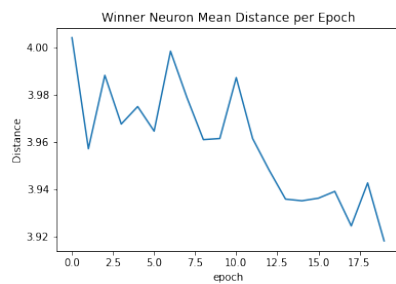
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

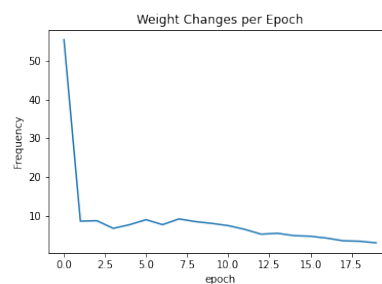
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

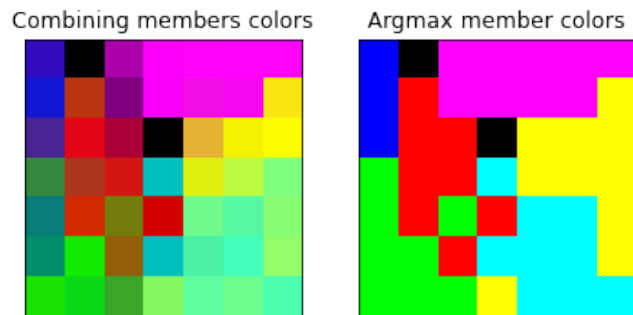
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

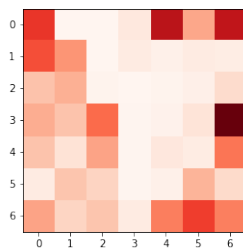
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۷: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 3$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

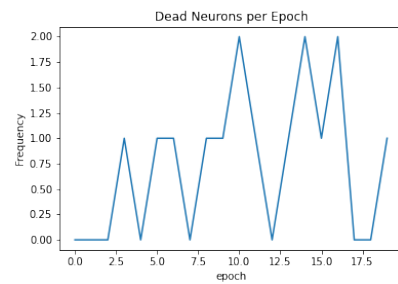
Clusters Visualization

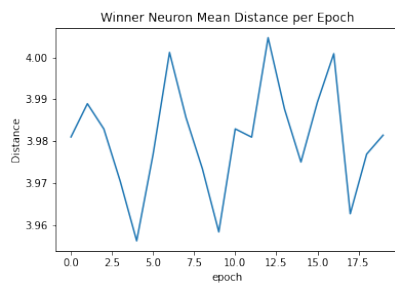
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

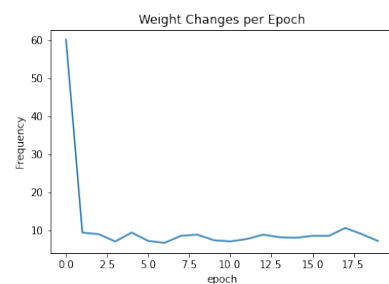
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

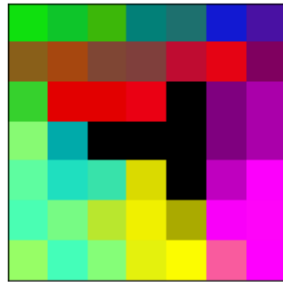

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

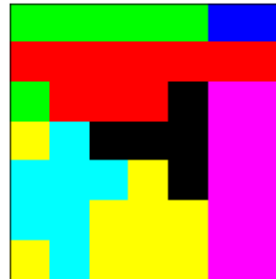
شکل ۸: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.0001$, $R = 3$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

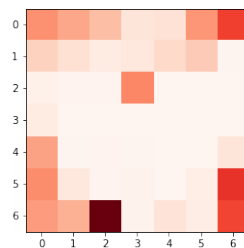
Combining members colors

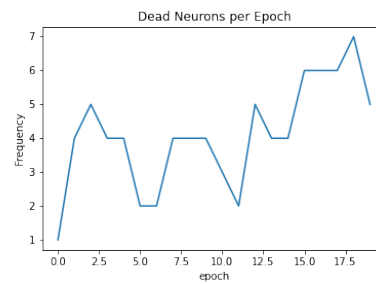
Argmax member colors

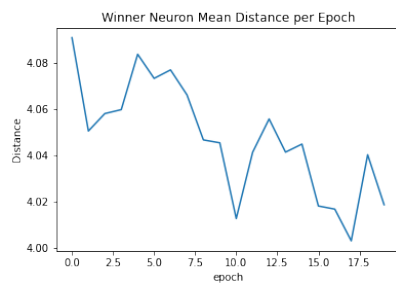
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

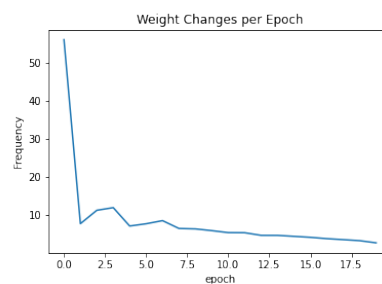
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

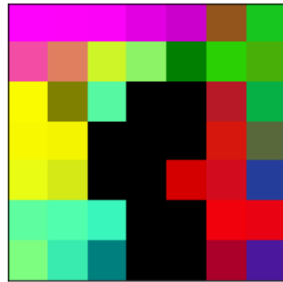

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

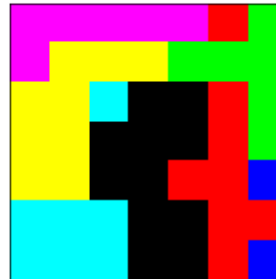
شکل ۹: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 4$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

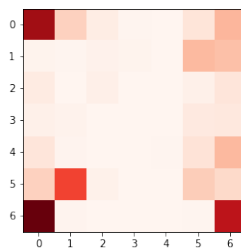
Combining members colors

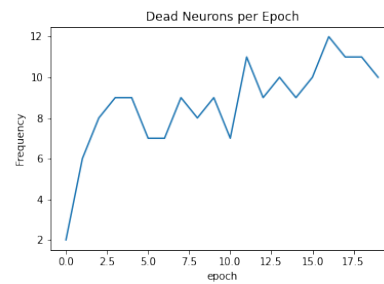
Argmax member colors

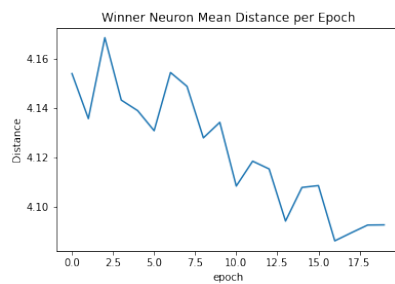
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

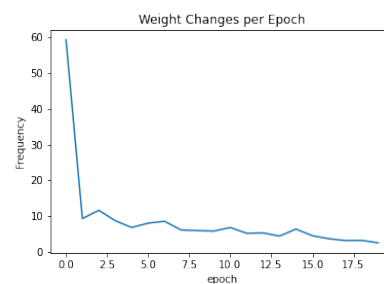
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

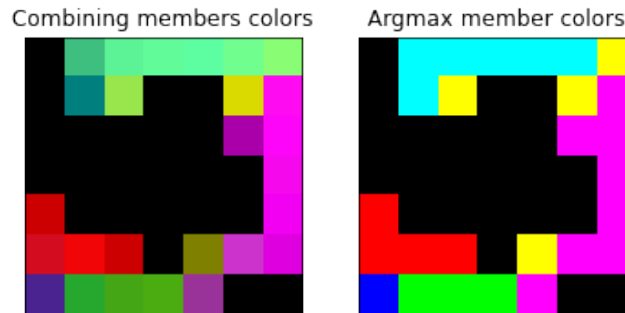
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

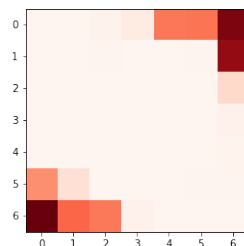
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۰: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 5$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

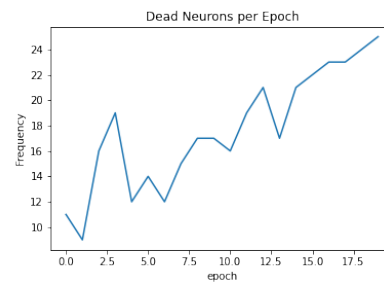
Clusters Visualization

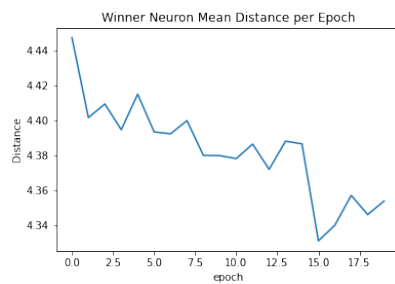
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

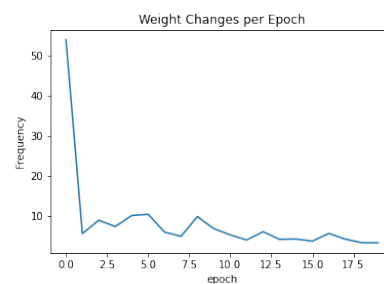
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۱: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 7$ و ابعاد نقشه 7×7 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

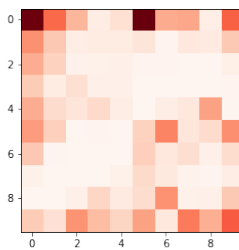
Combining members colors

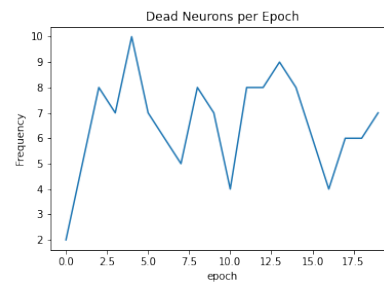
Argmax member colors

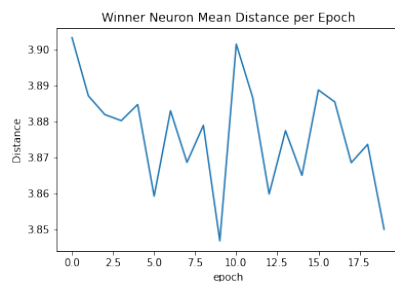
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

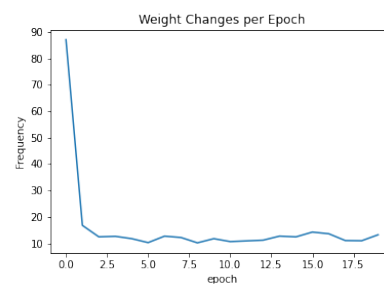
U-Matrix نمودار (ج)

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

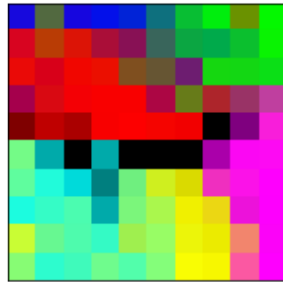

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

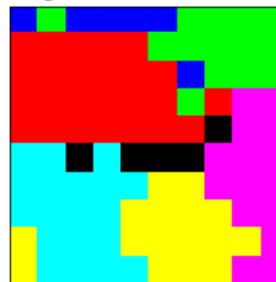
شکل ۱۲: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $R = 4$ ، $\alpha = 0.00001$ و ابعاد نقشه 10×10 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

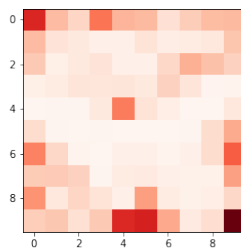
Combining members colors

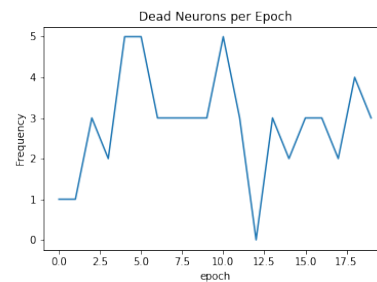
Argmax member colors

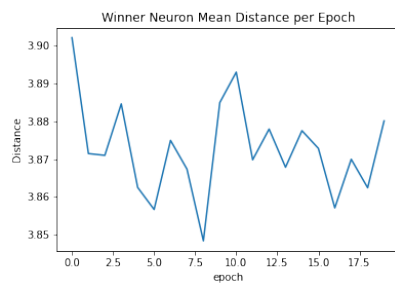
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

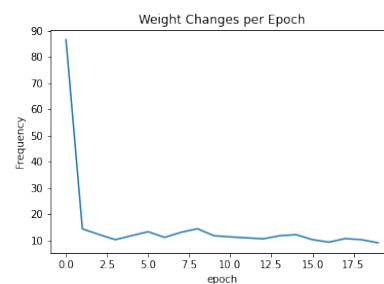
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

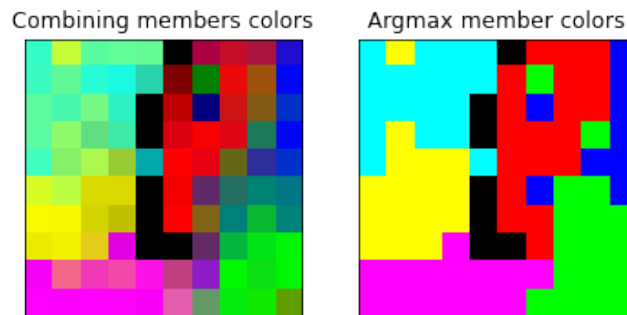
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

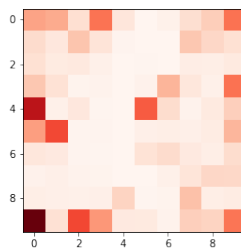
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۳: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.0001$, $R = 4$ و ابعاد نقشه 10×10 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

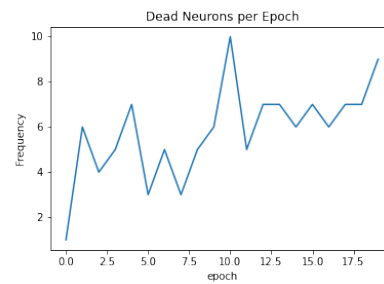
Clusters Visualization

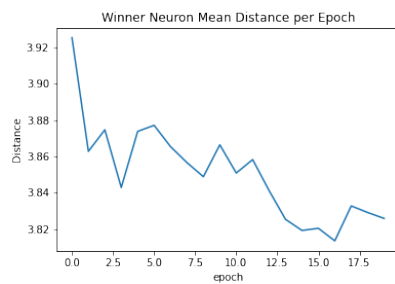
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

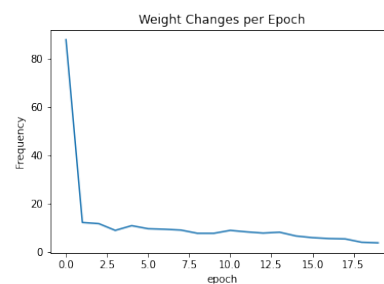
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

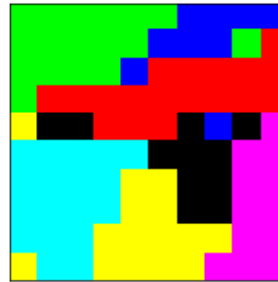
شکل ۱۴: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$, $R = 4$ و ابعاد نقشه 10×10 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

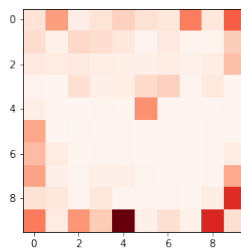
Combining members colors

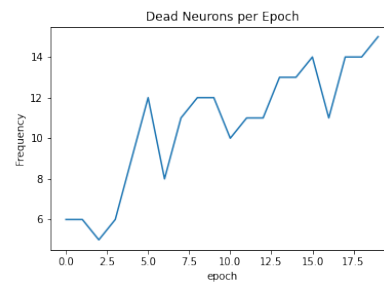
Argmax member colors

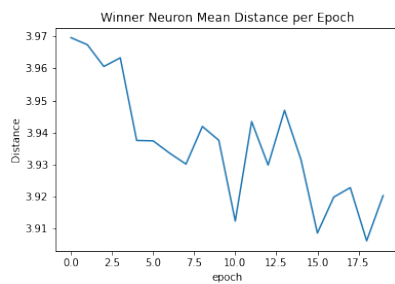
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

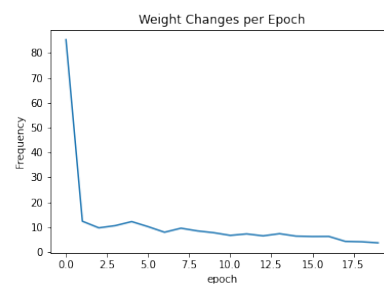
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

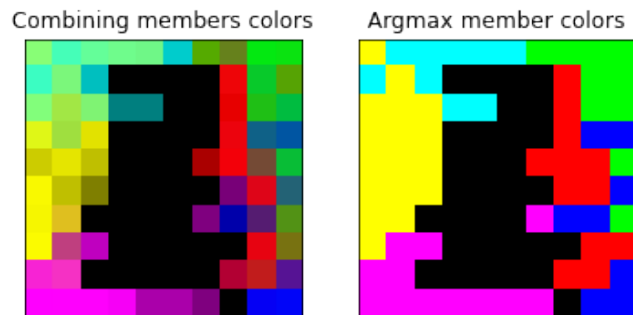
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

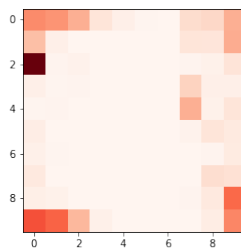
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۵: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 5$ و ابعاد نقشه 10×10 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

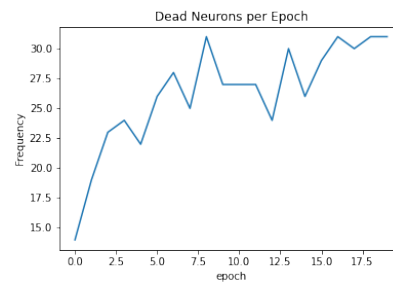
Clusters Visualization

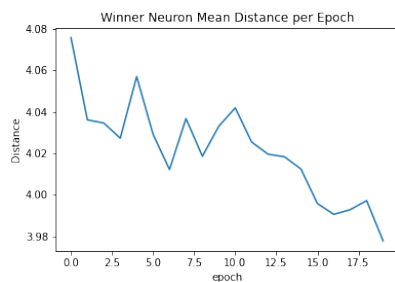
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

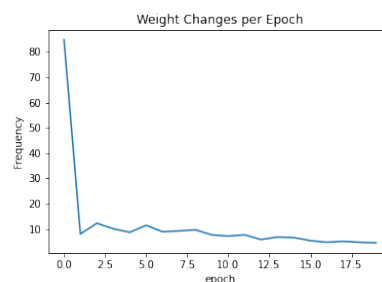
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۶: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 7$ و $lr_0 = 0.1$ با $T = 20$

Clusters Visualization

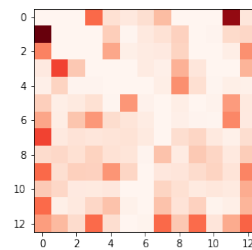
Combining members colors

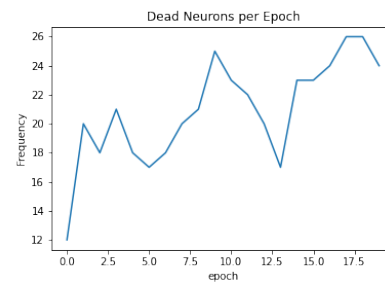
Argmax member colors

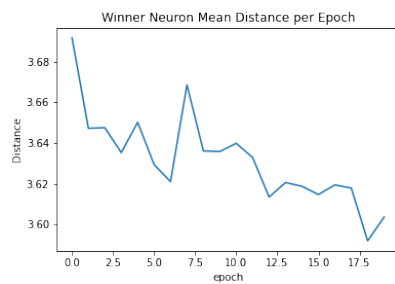
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

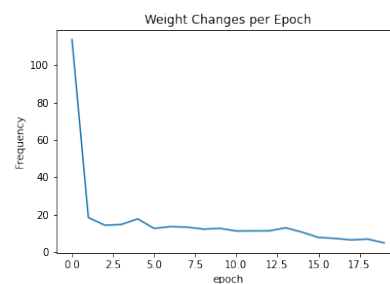
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

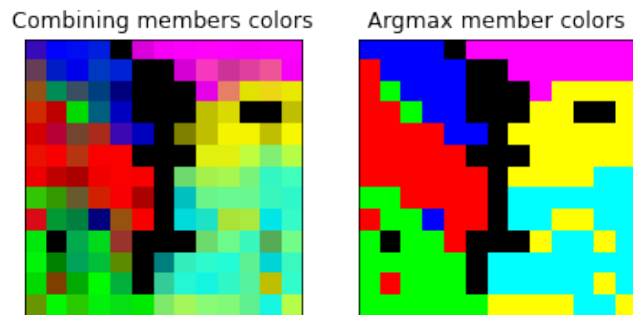
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

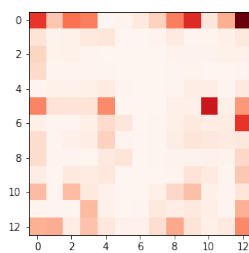
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۷: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$, $R = 3$ و ابعاد نقشه 13×13 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

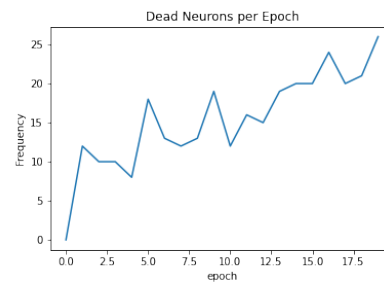
Clusters Visualization

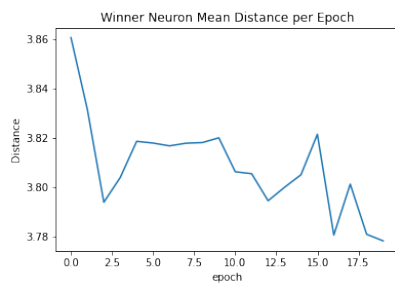
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

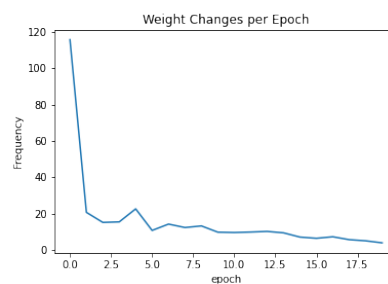
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

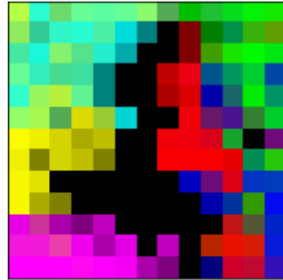

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

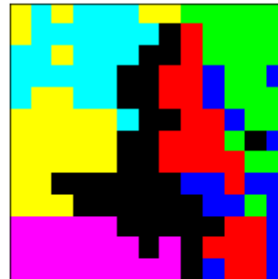
شکل ۱۸: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$, $R = 5$ و ابعاد نقشه 13×13 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

Clusters Visualization

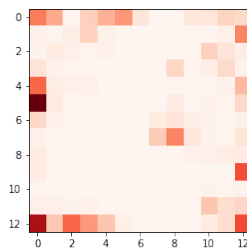
Combining members colors

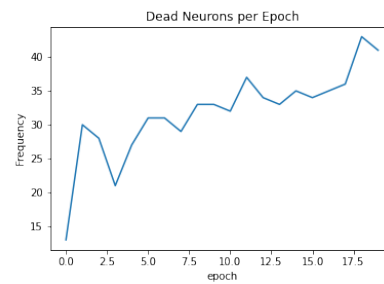
Argmax member colors

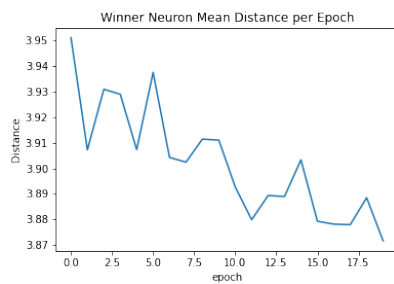
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

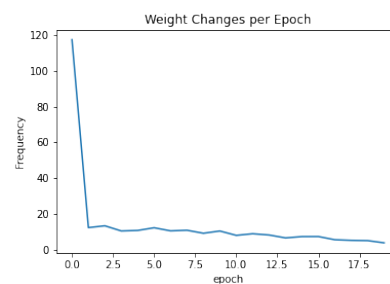
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

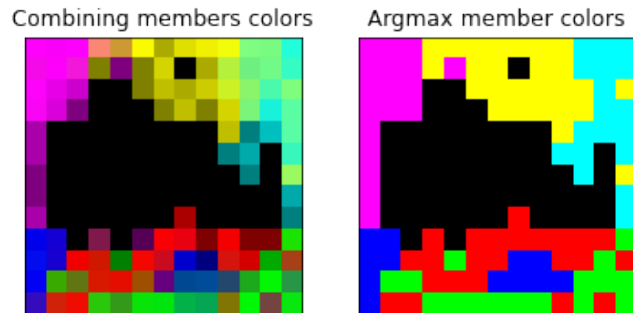
(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

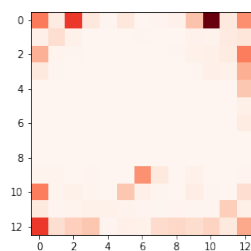
(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۱۹: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 7$ و $lr_0 = 0.1$ با $T = 20$

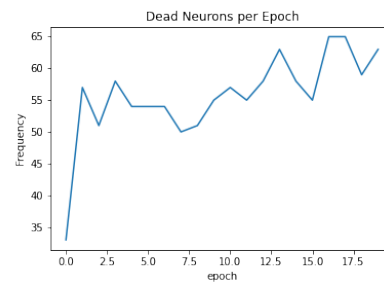
Clusters Visualization

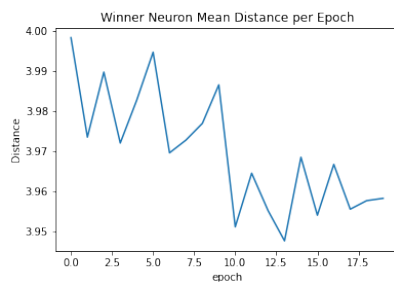
(آ) خوشه‌بندی انجام شده توسط شبکه خودسامانده

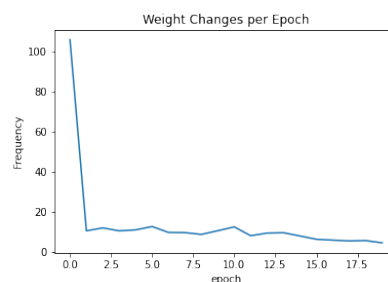
(ج) نمودار U-Matrix

(ب) تعداد نورون‌های مرده در هر گام

(ه) فاصله نورون برنده از نورون مدنظر در یک گام

(د) تغییر وزن‌ها در هر گام

شکل ۲۰: نمودارهای آموزش شبکه SOM با پارامترهای $\alpha = 0.005$ ، $R = 9$ و ابعاد نقشه 13×13 با $lr_0 = 0.1$ و $T = 20$

سوال ششم

برای کاهش ابعاد داده‌ها از دو روش استفاده می‌کنیم. در روش اول فاصله هر داده تا هر نورون خروجی را محاسبه کرده و بردار حاصل از این مقادیر را به شبکه عصبی می‌دهیم. در این حالت داده اگر تعداد نورون موجود در لایه خروجی برابر ۱۰۰ باشد داده به فضای ۱۰۰ بعدی نگاشت می‌شود. در روش دوم هر داده ورودی با استفاده از ایندکس نزدیک‌ترین نورون ورودی به آن نمایش داده می‌شود. بدین ترتیب اگر نورون شماره (2, 5) در صفحه خروجی 10×10 نزدیک‌ترین نورون به بردار ورودی باشد، داده با زوج (2, 5) نشان داده می‌شود. در این حالت بردار ورودی به یک فضای دو بعدی نگاشت می‌شود.

در ادامه عملکرد شبکه در هنگام کاهش ابعاد با استفاده از روش فاصله تا هر نورون بررسی می‌شود. برای این حالت شبکه را با تعداد مختلف لایه‌های پنهان و تعداد نورون‌های مختلف در هر لایه بررسی می‌کنیم. لازم به ذکر است در حین این کار ما نرخ یادگیری شبکه را برابر 0.0001 قرار داده‌ایم. همان‌طور که در جدول زیر مشاهده می‌شود، با افزایش تعداد لایه‌های پنهان و تعداد نورون‌ها در لایه پنهان عملکرد شبکه رفته‌رفته بهتر می‌شود. از بین حالت‌های بررسی شده شبکه با یک لایه مخفی که تعداد ۸۱۹۲ نورون دارد، بهترین عملکرد را ارائه داده است، بنابراین در ادامه از شبکه با این ساختار استفاده خواهیم کرد. در جدول بعدی تاثیر نرخ یادگیری بر روی عملکرد مدل انتخابی آورده شده است، همان‌طور که مشاهده می‌شود شبکه به ازای نرخ یادگیری 0.0001 بهترین عملکرد را داراست. با این پارامترها، مدل بر روی داده‌های آزمون می‌تواند به صحت 0.7503 و خطای 0.5663 برسد.

آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین تعداد لایه پنهان و نورون موجود Table 3:
در هر لایه

index	hidden layer	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	-	0.7273	0.6305	0.7866	0.6374
2	(16,)	0.4916	0.9919	0.5548	0.9729
3	(32,)	0.6831	0.7569	0.6848	0.7709
4	(512,)	0.7718	0.5593	0.7939	0.5747
5	(4096,)	0.7748	0.5065	0.8099	0.5111
6	(8192,)	0.7893	0.489	0.7973	0.48
7	(8192, 8192)	0.7707	0.504	0.7696	0.5066
8	(8192, 8192, 8192)	0.7686	0.507	0.7866	0.4813
9	(4096, 4096, 4096, 4096)	0.7709	0.4925	0.7556	0.5627
10	(4096, 4096, 4096, 4096, 4096)	0.7655	0.5023	0.7401	0.5016

Table 4: آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین نرخ یادگیری

index	learning rate	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	1.00E-06	0.6642	0.9381	0.7056	0.9394
2	1.00E-05	0.727	0.6395	0.7687	0.6386
3	0.0001	0.7771	0.5009	0.709	0.5681
4	0.001	0.769	0.498	0.7541	0.4981
5	0.01	0.1914	1.7844	0.1765	1.7903
6	0.1	0.1767	1.7895	0.1857	1.7936

برخلاف انتظار ما اعمال کاهش بعد در داده نه تنها باعث بهبود عملکرد مدل شبکه عصبی نشد بلکه عملکرد آن را کاهش داده است. افت عملکرد شبکه عصبی طبیعی به نظر می‌رسد چرا که طبق شکل ۱۹ شبکه SOM نتوانسته است داده‌های یک دسته را به خوبی از دیگر داده‌ها تمییز دهد. در نتیجه قابل انتظار است که شبکه نتواند بین داده‌های یک دسته تمییز قائل شود. البته خود عمل کاهش بعد مزیت‌هایی نیز ایجاد می‌کند. مثلاً با کاهش ابعاد بعد ورودی داده کوچک‌تر شده و در نتیجه اتصالات لایه اول به لایه مخفی اول کم‌تر می‌شود. این قسمت، هر چند اندک، اما می‌تواند سرعت شبکه را افزایش دهد. برای بهبود عملکرد شبکه SOM به نظر می‌رسد که باید شعاع اثر داده برنده را در طی زمان کاهش دهیم تا شبکه بتواند داده‌های متناظر یک خوشه را به خوبی از دیگری جدا کند.

حال عملکرد شبکه عصبی را در هنگام کاهش ابعاد با استفاده از ایندکس نورون برنده را بررسی می‌کنیم. ابتدا تلاش می‌کنیم ساختار بهینه شبکه عصبی را پیدا کنیم. این کار را با تغییر تعداد نورون‌های موجود در هر لایه و تغییر تعداد لایه‌ها انجام می‌دهیم. در جدول زیر سعی و خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین مقدار برای این دو پارامتر آورده شده است. لازم به ذکر است که برای یافتن این پارامترها نرخ یادگیری مدل برابر 0.0001 در نظر گرفته شده بود. همان‌طور که در جدول قابل مشاهده است، شبکه در هنگامی که سه لایه پنهان با تعداد ۴۰۹۶ نورون دارد بهترین عملکرد را از خود نشان می‌دهد. با توجه به جدول زیر با تغییر نرخ یادگیری مدل به مقادیر کوچک‌تر و بزرگ‌تر نتیجه بهتری حاصل نشده و مدل به ازای نرخ یادگیری 0.0001 بهترین عملکرد را داراست. با ارزیابی مدل بر روی داده‌های آزمون، مدل صحت 0.6994 و خطای 0.5487 را ارائه می‌دهد که در مقایسه با حالت قبلی کم‌تر است.

Table 5: آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین تعداد لایه پنهان و نورون موجود در هر لایه

index	hidden layer	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	-	0.5710	0.9599	0.5679	0.9924
2	(16,)	0.4962	1.2182	0.4738	1.2572
3	(32,)	0.962	0.6038	0.6004	0.9955
4	(512,)	0.7978	0.6736	0.6552	0.8506
5	(4096,)	0.7856	0.6359	0.7449	0.6802
6	(8192,)	0.7829	0.6001	0.7915	0.6409
7	(4096, 4096)	0.7818	0.4932	0.7939	0.5178
8	(4096, 4096, 4096)	0.7983	0.4683	0.8046	0.5119
9	(4096, 4096, 4096, 4096)	0.7937	0.4649	0.7949	0.5169
10	(4096, 4096, 4096, 4096, 4096)	0.7941	0.4686	0.7658	0.5391

Table 6: آزمون خطاهای انجام شده برای یافتن بهترین نرخ یادگیری

index	learning rate	train		validation	
		accuracy	loss	accuracy	loss
1	1.00E-06	0.5517	1.1189	0.5533	1.1401
2	1.00E-05	0.6477	0.7946	0.6363	0.86
3	0.0001	0.7786	0.4866	0.7726	0.5418
4	0.001	0.7908	0.467	0.7726	0.5185
5	0.01	0.7693	0.4993	0.7823	0.5264
6	0.1	0.1914	1.784	0.1765	1.7906

همان طور که مشاهده می شود خوشه بندی SOM در این حالت نیز نتوانسته است عملکرد شبکه عصبی را بهبود ببخشد. البته این موضوع نیز با توجه به توضیحاتی که پیش تر دادیم منطقی به نظر می رسد. حتی می توان بیان کرد که SOM در این حالت از عملکرد بهترین برخوردار است چرا که با کاهش ابعاد داده ها به دو بعد نتوانسته است به دقت 0.7908 برسد، که در مقایسه با حالت قبلی که داده ها به فضای ۱۶۹ بعدی نگاشت شده بود عملکرد بسیار بهتر است.